

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	3
1.3 Tidigare forskning	3
1.4 Teoretiska begrepp och metodologiska utgångspunkter.....	4
1.5 Urval.....	6
2 Teoretiska verktyg	8
2.1 Anspråksformerare.....	8
2.1.1 Motiv.....	9
2.1.2 Redogörelser.....	10
2.1.3 Kognitiva minoriteter.....	11
3 Integritet, individuella rättigheter och religionsfrihet	13
4 Medicinska argument	18
5 Jämförelser och liknelser	23
6 Avslutande diskussion	29
7 Litteraturförteckning	36

1 Inledning

Vi har valt att studera debatten om omskärelse, inte för dess egen skull, utan för att vi tror att den kan sättas i ett större sammanhang, och därmed bidra till en djupare förståelse för den strid som utkämpas av anspråksformerare i allmänhet och i vissa offentliga debatter kring religiösa frågor i synnerhet.

I ett modernt pluralistiskt samhälle samexisterar kulturer och religioner inom ramen för ett och samma geografiska område. Detta är på intet sätt något nytt. Pluralistiska samhällen har funnits i tusentals år, men i förmoderna pluralistiska samhällen fanns det en tydlig gräns mellan olika religioner och kulturer. Olika grupper levde i och för sig i ett och samma samhälle, men interaktionen mellan de olika grupperna var relativt begränsad och varje grupp var i det stora hela autonom i fråga om religion och kultur. Det moderna pluralistiska samhället kännetecknas av att interaktionen mellan grupperna är stor och att det som sker inom en grupp även angår andra grupper i samhället (Berger & Luckmann, 1995). Pluralismen har bidragit till ett möte, men även till en krock mellan olika religioner, sedvänjor, kulturer, värderingar och moraliska uppfattningar.

Kontroversen kring omskärelse är ett exempel på en av dessa krockar. Omskärelse är en fråga som berör, det framkommer inte minst när man läser böcker och artiklar som behandlar ingreppet. Detta kan förklaras av att religiösa minoriteter är en av få grupper i det postmoderna samhället som, i lagstiftningen, kan få gehör för sina särkrav, och detta väcker ilskna reaktioner:

Religiösa grupper och troende människors anspråk på särbehandling är särskilt intressanta eftersom de trots – eller kanske just därför – i ett i grunden genomsekulariserat samhälle, tycks väcka starka känslor och möta föga förståelse. (Karlsson & Svanberg, 1997: s. 5)

Detta bidrar till att en del individer känner att deras grundläggande värderingar hotas, eftersom de anser att de olika värderingarna inte kan samexistera. I ett modernt demokratiskt samhälle kan man försöka påverka utvecklingen genom att mobilisera individer och grupper och därmed bilda opinion för sin sak. De aktörer som ägnar sig åt detta kallas ibland

anspråksformerare. Deras huvudsakliga syfte är ofta att få till stånd en lag eller en lagändring som ligger i linje med deras ståndpunkter.

Vi kände att det var angeläget att sätta sig in i, och försöka förstå omskärelsedebatten, eftersom utgången av denna debatt kan få stora konsekvenser för många människor. Vi är också intresserade av att förstå hur de religiösa aktörernas argument uttrycks och anpassas efter diskursens utformning. Exemplet med omskärelse är specifikt, men illustrerar alltså ett mycket mer generellt fenomen. Frågan om bärkraften hos religiösa argument i en sekulariserad diskurs kan därför även fortsättningsvis förväntas vara en fråga som kommer att präglade det offentliga samtalet.

1.1 Bakgrund

I Sverige är det idag tillåtet att omskära pojkar. I den tredje paragrafen i lagen om omskärelse av pojkar står det:

Omskärelse får utföras på begäran av eller efter medgivande av pojkens vårdnadshavare och efter det att vårdnadshavaren har informerats om vad ingreppet innebär. Står pojken under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som nu sagts gälla båda. /.../ Sådan information skall ges också till pojken, om han har uppnått den ålder och mognad som krävs för att förstå informationen. Pojkens inställning till ingreppet skall så långt det är möjligt klarläggas. Ett ingrepp får inte utföras mot en pojkes vilja. (riksdagen.se)

Studier visar att cirka 3 000 pojkar omskärs i Sverige årligen. Omskärelse är ett ingrepp som innebär att hela eller delar av förhuden tas bort. Ingreppet är relativt okomplicerat och tar c:a 30 sekunder att utföra. Omskärelse utförs vanligen med bedövning, men kan också utföras utan. De allra flesta barn som omskärs kommer från judiska och muslimska familjer. Omskärelse utförs av olika skäl; medicinska – t.ex. vid förhudsförträngning – samt kulturella eller religiösa. Omskärelse som utförs av medicinska skäl är kulturellt accepterad i Sverige. (Socialstyrelsen, 2000).

Vi är intresserade av att studera den kontroversiella omskärelsen, och fokus för denna uppsats ligger därför på den typ av omskärelse som motiveras av kultur och/eller religion. Judar och muslimer har praktiserat omskärelse under lång tid. Religiösa judar och muslimer ser

omskärelsen som en religiös plikt och legitimerar ofta denna rit med hänvisning till religiösa urkunder. Judar hänvisar t.ex. ofta till första Moseboken i Gamla testamentet.

Och detta är det förbund mellan mig och er och din säd efter dig, som ni skall hålla: allt mankön bland er skall omskäras; på er förhud skall ni omskäras, och detta skall vara tecknet på förbundet mellan mig och er. Släkte efter släkte skall varje gossebarn bland er omskäras, när det är åtta dagar gammalt. (Bibeln.se)

I Koranen står det inget explicit om omskärelse, men däremot finner man stöd för omskärelse i de profetiska traditionerna, och i en sunnitisk manual i rättslära står det: "Circumcision is obligatory /.../ for men it consists of removing the prepuce from the penis" (Keller, 1994).

1.2 Syfte och frågeställningar

Hur ser argumenten för och emot omskärelse ut? Hur argumenteras det för att omskärelse är ett problem/ickeproblem? Syftet med denna uppsats är att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv analysera hur motståndare till omskärelse av pojkar argumenterar mot och framställer den religiösa/traditionella sedvänjan som ett problem, hur detta bemöts av omskärelseförespråkare, samt att förstå argumentens utgångspunkter.

1.3 Tidigare forskning

Det har skrivits en hel del om omskärelse, och det finns mycket antropologisk såväl som medicinsk forskning i ämnet. Precis som man kunde förvänta sig kan det mesta som skrivits och debatterats lokaliseras till USA. Den amerikanska kontexten är på många sätt inte jämförbar med den situation vi har i Sverige, eftersom debatten förs mot en helt annan sociokulturell bakgrund, och för att omskärelsen i USA i de allra flesta fall utförs av andra motiv än religiösa. Det finns med andra ord en livlig debatt, men den skiljer sig på väsentliga punkter från den debatt som har förts i Sverige.

Leonard Glicks (2005) bidrag till debatten, *Marked in Your Flesh*, är både ett försök att historiskt karaktärisera omskärelsen i den judiska traditionen från tidig judendom till dagens Amerika och samtidigt en partsinlaga till stöd för motståndarna till omskärelse. Han önskar påvisa hur förespråkarnas argument skiftat och förändrats från en tid till en annan. Glicks

avsätter inte lika mycket utrymme till att diskutera hur kritiken mot omskärelse varierat genom århundradena beroende på vilka grupper som framfört den.

Elisabeth Wyner Marks (2004) bidrag till debatten illustrerar en annan kategori av litteratur i ämnet omskärelse, nämligen den dialog som förs internt bland judar kring omskärelsens status och mening i modern tid. Boken lyfter fram de utmaningar som den religiösa sedvänjan står inför bland sekulära judar i ett sekulariserat Amerika och hur omskärelsens innebörd förändrats genom år av prövningar.

Gollaher (2000) skildrar omskärelsens historia med början i den egyptiska civilisationen. Han beskriver också hur omskärelse gick från att vara en religiös rit till att uppfattas som en medicinsk kur. Gollaher har varit till stor hjälp, eftersom han sätter omskärelse i ett historiskt perspektiv, men han skriver inget, eller väldigt lite, om argumenten för och emot omskärelse.

Bartels (2003) har skrivit en artikel som bland annat behandlar den konflikt mellan individ och kollektiv som ofta kommer upp i samband med diskussioner om omskärelse. Artikeln ger en bra förståelse för olika tolkningar av lagen om religionsfrihet, och om synen på individ och kollektiv.

Vi har inte lyckats finna någon bok eller artikel som har haft till syfte att uteslutande analysera argumenten för och emot omskärelse och/eller förstå hur omskärelse konstrueras som ett problem. Inom ramen för den svenska kontexten har vi funnit en hel del diskussioner i olika tidningar och tidskrifter. I Läkartidningen har omskärelse diskuterats relativt flitigt, men fokus har där legat på medicinska argument. Vi har även sökt bland uppsatser i olika uppsatsbaser, men det finns väldigt lite skrivet om manlig omskärelse. De få uppsatser som behandlar ämnet har haft en helt annan inriktning, och har därför inte varit till hjälp för vårt arbete.

1.4 Teoretiska begrepp och metodologiska utgångspunkter

I detta kapitel diskuterar vi de teoretiska verktyg som styr datainsamling, bearbetning och analys av materialet. Vår avsikt är att utifrån valda perspektiv och begrepp försöka förstå argumenten för och emot omskärelse, och de argument som används för att framställa

omskärelse som ett problem/icke-problem. Vårt intresse har varit att undersöka hur problem konstrueras i olika sammanhang.

Att studera omskärelse som en social konstruktion - till vilken det knyts moral, värden och rationalitet av olika slag - är att studera den i termer av vad som sägs om fenomenet, hur det sägs och av vilka. Omskärelsedebatten, liksom många andra samhällsdebatter, utgör kontroverser där olika kombattanter försöker framställa sina argument på ett övertygande sätt. Att studera debatten diskursivt innebär här att försöka förstå hur fenomenet definieras och hur inblandade parter in- och utdefinieras som trovärdiga eller felinformerade, vad debattörer underförstår, omöjliggör och implicerar (Sahlin, 1999). Uppsatsens konstruktionistiska utgångspunkter ligger i linje med Mats Börjesons:

Med det konstruktionistiska perspektivet kan intresset – i varierande grad – sägas förflyttas från det ”reella objektet” till olika kollektiva aktörer runt objektet. Analysen fokuserar vanligen aktörernas handlingar och de reaktioner dessa möter. Ett slags handlingar benämns ”claims-making” /... / och de betecknar de komplexa aktiviteter som leder till att ett objekt avgränsas och tilldelas mening (Börjeson, 2003: s. 23)

Donileen Loseke listar tre villkor som måste uppfyllas för att en företeelse ska räknas som ett socialt problem:

1. Den måste betraktas som fel eller omoralisk
2. Den måste vara utbredd och påverka många individer
3. Den måste vara möjligt att förändra

(1) utesluter sådana företeelser som inte uppfattas vara omoraliska eller felaktiga; (2) utesluter personliga motgångar och tragedier; (3) utesluter sådant som vi inte råar på, t.ex. naturkatastrofer. Till dessa tre kan läggas ett kriterium till; att människor anser att företeelsen bör åtgärdas (Loseke, 2003).

Utifrån denna definition framgår det att sociala problem inte finns därute i en objektiv verklighet. De sociala problemen är istället förankrade i subjektiva bedömningar. Det som uppfattas vara fel och omoraliskt i ett samhälle anses många gånger vara normalt och

moraliskt riktigt i ett annat. En social företeelse blir ett problem först när aktörer anser att den är ett problem. När vi här talar om subjektivitet avser vi olika aktörers subjektiva definition av en konkret och objektiv händelse. De flesta av oss anser förmodligen att omskärelse av pojkar är ett kirurgiskt ingrepp som sker i någon form av yttre verklighet. Vi är däremot inte överens om vilken mening som bör tillskrivas detta begrepp.

Det socialkonstruktionistiska perspektivet förutsätter att konkreta objekt inte har en inneboende mening. Det är människor som tillskriver världen mening (Loseke, 2003). Människan har en benägenhet att kategorisera sin omgivning för att göra den begriplig, och olika kulturer använder sig ofta av skilda typer av kategoriseringar. I ett kulturellt homogent samhälle uppstår sällan konflikter om hur en viss social företeelse ska kategoriseras, eftersom alla delar den kunskap som ligger till grund för kategoriseringsprocessen. I dagens pluralistiska värld möts olika kulturer, och det leder ofta till en insikt att olika grupper kategoriserar ett och samma objekt på olika sätt. En del människor placerar t.ex. omskärelse av pojkar i kategorin ”berömvärda religiösa riter”, medan andra placerar den i kategorin ”övergrepp på barn”.

Med detta sagt vill vi här poängtera att vi, i likhet med Jönson (2008), inte är intresserade av att undersöka ontologiska eller epistemologiska frågor, dvs. frågor som rör verklighetens beskaffenhet eller vad vi kan veta om den. Det som intresserar oss är snarare hur debatten har förts och hur omskärelse ömsom framställs som ett problem och ömsom som ett icke-problem. Vi anser att detta är viktigt, eftersom utgången av den strid som utkämpas mellan företrädare för de olika perspektiven på omskärelse kan få konsekvenser för många människor, oavsett genom vilka ontologiska eller epistemologiska glasögon vi väljer att betrakta striden.

1.5 Urval

Vi har använt oss av Presstext och Mediarkivet för att samla data till denna uppsats. Att vi valde dessa tidningar beror på att de är rikstäckande, att de är viktiga arenor för den offentliga diskussionen, och att de därför kan tänkas påverka många individer. Tidsmässigt har vi avgränsat oss genom att bara behandla de artiklar som har skrivits från och med mars 2007 till 24 september 2009, den dag då denna uppsats påbörjades. I mars 2007 släpptes socialstyrelsens rapport om omskärelse, där man bland annat gick ut och rekommenderade

alla landsting att inom sjukvården utföra omskärelse på pojkar. Detta bidrog till att debatten om omskärelse blossade upp än en gång. Vi sökte efter ordet "omskärelse", och fick 50 träffar i DN och Expressen samt 139 träffar i SVD och Aftonbladet. Detta inkluderar även insändare och vi beslöt oss för att ta med dem, eftersom en del av de argument som lyftes fram där kompletterade, berikade och förtydligade argument som framfördes på bl.a. ledarsidorna. Ett trettiotal artiklar föll bort, eftersom de inte var relevanta för vår uppsats. En del av dem handlade t.ex. uteslutande om kvinnlig omskärelse. Sökningarna innefattade alla typer av artiklar som innehöll ordet omskärelse. Vi gjorde en sökning till med orden "omskärelse" och "pojkar", men denna sökning visade sig vara för snäv och uteslöt många artiklar som vi uppfattade vara viktiga. Vi läste därför igenom samtliga artiklar från den första sökningen och uteslöt de som inte var relevanta.

Det empiriska materialet har hämtats från artiklar där skribenterna har skrivit under inläggen med sina namn. I och med detta har de gått med på att deras namn och texter ska publiceras för allmänheten. Vi anser därför inte att vi bryter mot några etiska principer när vi skriver ut deras namn i uppsatsen.

Vi läste igenom en artikel i taget och använde därefter programmet Open Code för att koda materialet. Kodningen gick till på följande vis. Vi började med att identifiera argument för och emot omskärelse. Därefter kodade vi varje argument. Koderna kunde t.ex. se ut så här: "Medicinskt argument mot", "Jämförelse med kvinnlig könsstympning", "Omskärelse är identitet" osv. När vi gått igenom hälften av materialet började vi söka efter gemensamma nämnare bland våra koder. Där vi såg likheter mellan koderna slog vi ihop dem till kategorier, och detta gav oss följande tre huvudkategorier: 1) integritet, varunder vi sorterade in individuella rättigheter och religionsfrihet; 2) medicinska argument och 3) jämförelser och liknelser. Därefter gick vi igenom resterande data för att se om de kunde passas in i våra kategorier eller om vi skulle finna ytterligare några. Det visade sig att argumenten var snarlika, och de kategorier vi redan ställt upp befanns därför vara tillräckliga.

2 Teoretiska verktyg

2.1 Anspråksformerare

Ett centralt antagande i denna uppsats är att en social företeelse sällan uppfattas som ett problem om ingen lyfter fram den och argumenterar för att den är ett problem. Det finns vissa människor som, av olika anledningar, arbetar för att lyfta fram vissa företeelser och personer som samhällseliga problem. De åtar sig att väcka engagemang för en specifik fråga, och att åstadkomma en förändring av t.ex. lagstiftningen (Becker, 1973). Inom socialkonstruktionistisk teoribildning har begrepp såsom claim-makers, moraliska entreprenörer och anspråksformerare utvecklats för att beteckna aktörer, individuella och kollektiva, som försöker etablera en tolkning av en situation eller ett (icke-)problem i syfte att mobilisera omgivningen till ingripanden. Genom att betrakta omskärelsemotståndare/förespråkare som aktörer som gör anspråk kan vi förstå den process under vilken samhällseliga företeelser kommer att bli ”problem” som ett resultat av en kollektiv definitionsprocess, där aktörer med olika stor makt påverkar andra att betrakta företeelsen på ett liknande vis.

Becker (1973) och andra som arbetar med en socialkonstruktionistisk teoriram visar hur anspråksformerare och moraliska entreprenörer kampanjarbetar för att etablera sitt synsätt på hur en situation eller ett (icke-)problem skall tolkas. Genomslaget hos ett synsätt beror

i hög grad på vilken argumentation som används – hur denna hänger samman, hur väl den förmår att dramatisera ett fenomen, vilka begrepp och slagord som används och hur den anknyter till samhällseliga värden, teman och trossystem. (Jönson, 2006: s. 25)

Anspråksformerare hoppas värva medborgare och beslutsfattare för sin sak genom att identifiera samhällseliga oegentligheter och dess konsekvenser för att därefter framlägga förslag till förändringar som råder bot på problemet.

Anspråksformering fördelar roller, vissa aktörer pekats ut som offer, andra som förövare, vissa som ansvariga att handla, vissa som berörda etc. Den som lyckas visa att man blivit offer eller förfördelats kan med hänvisning till samhällseliga

föreställningar om rättvisa och likhet utkräva sympati, upprättelse och kompensation. (Jönson, 2006: s. 28)

Jönsson menar att olika anspråksformerare gör en händelse till något anstötligt, de definierar händelsen och identifierar därefter olika roller. Vem eller vilka kan då tänkas vara anspråksformerare? Anspråksformerare kan vara politiker, massmedia, debattörer, etc. Loseke definierar anspråk med följande ord: "... any verbal, visual, or behavioral statement that seeks to persuade audience members to define a condition as a social problem." (Loseke, 2003: s. 26) Detta innebär att alla som deltar i debatten om omskärelse kan sägas vara anspråksformerare, oavsett om de skriver ledarsidor eller insändare.

Detta socialkonstruktionistiska angreppssätt kommer att tillämpas genomgående i uppsatsen. Utöver en analys av hur olika aktörer verkar i debatten om omskärelse kommer vi att använda nedanstående begrepp för att därmed försöka berika och fördjupa analysen av argumenten för och mot omskärelse samt av de argument som används för att framställa omskärelse som ett problem/icke-problem

2.1.1 Motiv

Mills (1940) använder sig av begreppet motivationsvokabulärer för att beteckna språkliga yttranden som används för att motivera mänskligt handlande. Mills menar att våra motiv är inlärdade, att de kommer utifrån snarare än inifrån, och att vi därefter gör dem till våra egna. När en mor tillrättavisar sitt barn med orden: "Gör inte så! Det är snålt att bete sig på det sättet," lär sig barnet dels hur det ska bete sig, men det lär sig även standardiserade motiv som främjar önskade handlingar och avskräcker från förbjudna. "Along with rules and norms of action for various situations, we learn vocabularies of motives appropriate to them. These are the motives we shall use, since they are a part of our language and components of our behavior." (Mills, 1940: s. 909)

Mills perspektiv innebär att de motiv människan tillskriver sitt beteende varierar i rummet och tiden. Motiv som varit rådande på en viss plats under en viss tid ersätts av andra motiv. Dessa skiften beror på andra samhällseliga förändringar. De motiv vi får lära oss ligger ofta i linje med de dominerande normerna och värderingarna i samhället. Uppger man "rätt" motiv för en viss handling är det troligt att den accepteras av andra, men om man uppger "fel" motiv kan man råka ut för förebråelser och fördömanden. I modern tid är t.ex. individualistiska, sexuella,

hedonistiska och ekonomiska motivvokabulärer populära. Den som betar sig annorlunda, men som kan hänvisa till något av ovanstående motiv kan vara ganska säker på att hans agerande ska accepteras. (Mills, 1940) ”Rätt” sorts motiv bidrar nämligen till att legitimera handlingar, på ett sätt som ”felaktiga” motiv inte gör. Med hjälp av denna teori kan vi även lägga fokus på en högre abstraktionsnivå än om vi skulle fokusera på vilka ord som används i debatten. Fokus på vokabulär innebär nämligen fokus på ett resultat av andra större samhällsprocesser, och eftersom vokabulärer är bärare av standardiserade motiv kommer fokus därmed också att riktas mot en del av dessa större processer.

2.1.2 Redogörelser

Med jämna mellanrum uppstår det konflikter i det moderna samhället. En grupp människor kan t.ex. anklaga en annan för att ha brutit mot värderingar och normer som de anser att alla bör efterfölja. Den anklagade gruppen kan förhålla sig på olika sätt till dessa anklagelser. De kan t.ex. anse att anklagelsen är absurd, eftersom de anser att deras beteende inte bryter mot några normer eller värderingar. Vid sådana situationer är det ofta så att de som anklagar och de som anklagas inte delar samma normer och värderingar. Det som ses med oblidat ögon av den ena gruppen är helt normalt och acceptabelt för den andra gruppen. Där den ena gruppen ser övergrepp och kränkningar ser den andra gruppen inget annat än rättvisa och medmänsklighet. Att finna gemensamma normer och värderingar skulle kunna utgöra en grund för att lösa konflikten. Frånvaron av sådana normer och värderingar resulterar troligen i att konflikten inte kan lösas på ett sätt som tillfredsställer alla parter.

Ovan nämnda perspektiv innebär att olika grupper som verkar i ett och samma samhälle kan ha skilda normer och värderingar. En majoritet står emot en eller flera subkulturer som har internaliserat egna normer och värderingar mer eller mindre opåverkade av majoritetskulturens socialiseringsförsök (Hilte, 1996). Om några av grupperna å andra sidan delar vissa värderingar ser situationen annorlunda ut. De som anklagas för att ha gjort fel har då i själva verket delar av värderingarna och moralen gemensam med de som anklagar. De förstår vad anklagelserna går ut på och kommer därför att försvara sig på ett sätt som ligger i linje med den gemensamma moralen. I en artikel skriver författarna Sykes och Matza (1957) om ett antal neutraliseringstekniker som ungdomsbrottslingar använder sig av för att rättfärdiga sitt beteende. Utgångspunkten för denna artikel är att brottslingar inte lever i ett egentillverkat moraliskt universum som är hermetiskt tillslutet från majoritetssamhällets moral och värderingar. Tanken är istället att även brottslingar har internaliserat

majoritetssamhällets normer och värderingar och att de måste neutralisera dem för att kunna bryta mot dem. Brottslingen har t.ex. lärt sig att det är fel att stjäla. För att kunna stjäla måste han därför rationalisera sitt beteende och intala sig själv att det han gör inte räknas som stöld. Han kommer därför att betrakta stölden som ett lån. ”Jag lånar den här bilen ett tag och sen lämnar jag den på en annan plats. Detta är inte stöld, eftersom ägaren kommer att få tillbaka den senare.”

Scott och Lyman använder sig av Sykes och Matzas analyser och tillämpar dem på ett annat område. De har tittat på hur individer ursäktar eller rättfärdigar en viss sorts agerande eller dess konsekvenser när dessa ifrågasätts. Inom ramen för denna uppsats kommer fokus att ligga på olika former av rättfärdiganden. Författarna skriver att rättfärdiganden: ”are accounts in which one accepts responsibility for the act in question, but denies the pejorative quality associated with it.” (Scott & Lyman, 1968: s. 47). Detta innebär att personen som anklagas tar på sig ansvaret för en viss handling, men förnekar att det han gjort är moraliskt förkastligt. Handlingarna rättfärdigas genom användandet av en socialt accepterad vokabulär och de accepteras inte som moraliskt förkastliga, tvärtom. Argumentationen går istället ut på att deras agerande är eftersträvansvärt. ”Justifications recognize a general sense in which the act in question is impermissible, but claim that the particular occasion permits or requires the very act.” (Scott & Lyman, 1968: s. 51)

Av de neutraliseringstekniker som listades av Sykes och Matza kommer vi att koncentrera oss på följande: Förnekande av skada, fördömande av fördömarna och vädjan till lojaliteter. Förnekande av skada innebär ett erkännande av en viss handling, och ett anspråk på att handlingen inte har skadat någon eller att skadorna har varit oväsentliga. Att fördöma fördömarna innebär ett erkännande av att handlingen kanske är fel, men att detta inte är relevant, eftersom de som fördömer handlingarna i fråga själva utför liknande eller värre handlingar. Vädjan till lojaliteter innebär att individen hävdar att han agerat korrekt, eftersom det tjänade någons intresse som individen har en obrytbar lojalitetsrelation till.

2.1.3 Kognitiva minoriteter

Peter Berger använder begreppet kognitiva minoriteter för att beteckna: ”a group of people whose view of the world differs significantly from the one generally taken for granted in their society.” (Berger, 1970: s. 6) Religiösa individer i ett huvudsakligen sekulärt samhälle tillhör en kognitiv minoritet. Kognitiva minoriteter rör sig mellan olika världar och en religiös

minoritet rör sig å ena sidan inom ramarna för den religiösa gemenskapen där en del tankar och handlingar anses som självklara, men den befinner sig samtidigt i den sekulära sfären där religiösa föreställningar och handlingar ifrågasätts.

När en religiös handling ifrågasätts inom denna kognitiva minoritets egna ramar består redogörelserna ofta av hänvisningar till de religiösa urkunderna eller till vad de religiösa lärda har sagt om beteendet eller trosuppfattningen i fråga. När en religiös handling å andra sidan ifrågasätts inom den offentliga och sekulära sektorn måste den ofta försvaras med referenser till specifikt sekulära bakgrundsförväntningar. Att söka rättfärdiga och ge legitimitet för ett visst beteende genom att säga att Gud vill det accepteras sällan.

Till de redogörelser som accepteras med lätthet hör sådana som vädjar till ”publikens” egna erfarenheter. Om en person har en dålig dag på arbetet och chefen kallar honom till sig, kan han ursäkta sig genom att säga att han håller på att separera från sin fru. Detta är något som många vuxna människor har föreställningar omkring. De har egna eller andras erfarenheter att tillgå och förstår hur det kan kännas och hur det påverkar den vardagliga interaktionen. Att tillhöra en kognitiv minoritet innebär som sagt att ha en världsåskådning som skiljer sig från majoritetens. En världsåskådning genererar handlingar, handlingar som ofta bara kan förstås i ljuset av den världsåskådning de utgår ifrån. Religiösa redogörelser får svårt att vinna allmän acceptans, eftersom de religiösa erfarenheterna inte delas av så många i samhället.

Uppsatsen är strukturerad på följande sätt. Kapitel 3 handlar om argument mot omskärelse som anknyter till individens integritet, mänskliga rättigheter och religionsfrihet. I kapitel 4 presenteras medicinska argument för och emot omskärelse, och kapitel 5 tar upp de jämförelser och liknelser som används för att konstruera omskärelse som ett problem/ickeproblem. Kapitel 6 innehåller en avslutande diskussion där vi försöker knyta an till våra frågeställningar och vårt syfte.

3 Individ, integritet och religionsfrihet

I detta kapitel vill vi belysa en del argument mot omskärelse som bottnar i dualismen individ och kollektiv. Inledningsvis vill vi måla upp den fond mot vilken argumenten kommer att avtecknas. Till grund för olikheterna i synsätt ligger skillnader i hur man värderar och ser på individens roll i förhållande till en grupp. En stor del av världens människor lever i gemenskaper där gruppens intressen prioriteras framför individens. Dessa gemenskaper kallas ofta kollektivistiska (Hofstede, 1991). Familjen, i utvidgad betydelse, utgör i dessa sammanhang ofta själva byggstenen i samhällskroppen. Ett barn som växer upp i en kollektivistisk gemenskap ”tänker på sig själva som en del av en ’vi-grupp’, en relation som inte är frivillig utan naturgiven /.../ ’vi-gruppen’ (eller ingruppen) är huvudkällan till individens identitet och det enda säkra skydd han har mot livets umbäranden” (Hofstede, 1991: s. 66). I kollektivistiska gemenskaper utvecklas beroendeförhållanden, materiella såväl som psykiska, mellan samtliga inblandade.

I individualistiska samhällen råder motsatta förhållanden. Här prioriteras istället individen och hans intressen. Hofstede skriver att barn som växer upp i ett individualistiskt samhälle ”snabbt lär sig uppfatta sig själv som ’jag’ när det växer upp. Detta ”jag”, deras personliga identitet, skiljer sig från andra personers ”jag”, och dessa andra klassificeras inte efter gruppmedlemskap utan efter individuella egenskaper” (Hofstede, 1991: s. 67). Här finns alltså en avgörande skillnad i förhållande till de kollektivistiska gemenskaperna där identiteten formas och bygger på det sociala nätverk man tillhör.

De data vi samlat in visar att en vanlig invändning mot omskärelse går ut på att ställa barnens rättigheter och individens integritet mot föräldrarnas tro och övertygelse, individ ställs här mot kollektiv. Det individualistiska perspektivet gör gällande att alla ska äga samma rättigheter. Den enskildes rättigheter är centrala och måste sålunda skyddas från obefogade inskränkningar (Hofstede, 1991). Huvudtanken tycks vara att barnen har rätt till sin egen kropp och att ingrepp på kroppen därför inte får utföras utan barnens medgivande. Några debattörer skriver:

Det sekulära samhället bejakar mångfald - men olika kulturella uttryck och levnadssätt är eftersträvansvärda bara om de är fritt valda av alla inblandade. Om kollektivets identitet värderas högre än individens rättigheter, blir hyllandet av

mångfalden i praktiken inget annat än ett försvar för olikheter mellan grupper med ett samtidigt krav på likriktning och tvång för individer. Det vi kallar tolerans förvandlas då lätt till hänsynslöshet. (DN 09-06-19)

Skribenterna försöker här visa att det finns en konflikt mellan kulturella uttryck och sekulära värderingar, samt mellan individ och kollektiv. I ett sekulärt samhälle måste individens rättigheter ges företräde. När det blir en konflikt mellan en individ och ett religiöst kollektiv måste därför religionen underordnas, allt annat är hänsynslöst mot individen. En fråga som uppstår är huruvida alla inblandade parter upplever en konflikt. Muslimer och judar har omskurit sina söner i hundratals år, och det är nog rimligt att anta att dessa grupper inte har uppfattat omskärelse som en kränkning av barnens rättigheter. Konflikten mellan individ och kollektiv kan bara uppstå i ett samhälle där omskärelsen inte är självklar och där barnet dessutom betraktas som en, av familjen och kulturen, mer eller mindre fristående entitet. Per Manhem, som ledde Socialstyrelsens utredning, skriver t.ex.:

Det kan finnas en intressekonflikt mellan barnets självbestämmande och föräldrarnas tro och övertygelse. Det är dock en värderingsfråga. Den här konflikten är beskriven utifrån västeuropeisk eller kristen diskurs. För grupperna judar och muslimer finns det inte någon sådan intressekonflikt. Det är i barnets intresse att bli en del av familjens tro och tradition (Omskärelse av pojkar, 2007: s. 28).

Manhem menar alltså att konflikten är kulturspecifik. Relationen mellan individ och grupp betraktas från ett västerländskt perspektiv. Judar och muslimer uppfattar inte det här som en konflikt. De anser tvärtom att det ligger i individens intresse att omskäras. En judisk debattör skriver:

Om Gud skulle välsigna oss med en son, skulle det vara otänkbart att inte omskära honom. Varför skulle vi lämna vår son utanför denna flertusenåriga ritual som symboliserar Guds förbund med det judiska folket/.../ Att förneka min framtida son en Brit Milah skulle vara att förneka honom min egen tradition och uppväxt. (Expressen, 09-05-28)

Här presenteras en annan syn på dikotomin mellan kollektiv och individ. Skribenten anser att alla barn har en rätt att ingå i ett kollektiv och att denna rätt inte får förnekas. Individens ses här som någon som antingen kan få ingå i ett kollektiv alternativt uteslutas.

Konflikten mellan individ och kollektiv lyser också igenom i diskussionen om religionsfrihet. Begreppet religionsfrihet uppfattas på, framförallt, två olika sätt. Det klassiska sättet att tolka begreppet innebär rätten att fritt och utan restriktioner kunna *praktisera* sin religion. Detta perspektiv inkluderar muslimer och judars rätt att uppfostra sina barn i enlighet med sina religiösa övertygelser. Att ge barnen en religiös uppfostran anses vara en helig plikt och omskärelsen är en del av denna plikt. Icke-troende har däremot en benägenhet att tolka religionsfriheten som rätten att *välja*. Denna tolkning innebär att omskärelse inte får utföras på små barn, eftersom de inte själva har valt att låta sig omskäras. Utifrån detta perspektiv kan den klassiska förståelsen av religionsfrihet tolkas som refererande till gruppens rättigheter, medan den icke-religiösa förståelsen refererar till individens rättigheter (Bartels, 2003). Denna konflikt lyser igenom i följande två citat:

Innebär inte religionsfrihet och personlig integritet i vårt århundrade att det är varje myndig individ som fattar långtgående beslut enligt ovan, och inte föräldrarna för det omyndiga barnets räkning? (SVD 09-08-10)

Det är en mycket viktig sedvänja för oss, säger Abd al haqq Kielan, imam och ordförande i Svensk-islamisk samling. Både Maynard Gerber och Abd al haqq Kielan anser att det vore ett oacceptabelt ingrepp i religionsfriheten (SVD 09-05-08)

En del omskärelsemotståndare menar att religionsfriheten ska respekteras, men att den inte får ges företräde framför de mänskliga rättigheterna. Motiv som hänvisar till individens integritet ska värderas högre än religiösa motiv. Insändaren Mats Birgersson skriver t.ex.:

Kvinnlig könstympling är förbjuden i Sverige enligt lag. Förbudet lutar sig mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna som ger varje människa, även barn, rätt till sin kropp. Religionsfriheten är underordnad. (DN 09-09-17)

Birgersson argumenterar här för att även omskärelse av pojkar bör förbjudas, eftersom svensk lag, när det gäller könsstympling, prioriterar barnens rätt till sin egen kropp framför föräldrarnas religion och seder.

Ett annat sätt att förhålla sig till religionsfriheten är, som vi sett, att tolka den från ett individualistiskt perspektiv. Enligt denna tolkning råder ingen konflikt mellan mänskliga rättigheter och religionsfriheten, och därmed behöver man inte argumentera för att religionsfriheten ska underordnas de mänskliga rättigheterna. Den moderna tolkningen bidrar istället till att stärka individens rättigheter, och används som ett argument mot omskärelse av pojkar. Den klassiska tolkningen är trots detta fortfarande rådande, och ett förbud anses, än så länge, vara en otillåten begränsning av religionsfriheten (Socialstyrelsen, 2000).

Konflikten mellan individ och kollektiv hör nära samman med en lika vanligt förekommande diskussion om mänskliga rättigheter. Motståndarna hävdar att omskärelse är en kränkning av pojkarnas rättigheter och den strider därför mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Förespråkare hänvisar å andra sidan till FN:s barnkonvention där föräldrar hålls ansvariga för sitt barns andliga utveckling. Ur ett individualistiskt perspektiv äger barnet sina rättigheter oberoende av sin omgivning, och dessa rättigheter får under inga omständigheter inskränkas. Det kollektivistiska perspektivet botten däremot i ett synsätt där föräldrarna ansvarar för och garanterar barnets rättigheter.

Vi har sett att en del förespråkare för omskärelse har talat om att inlemma barnet i en tradition. Traditionen bidrar till att ge barnet en social identitet. Denna identitet har upphov i interaktionen med omgivande aktörer i vi-gruppen och skulle barnet berövas möjligheten att inlemmas i gemenskapen genom förnekandet av en viktig religiös ceremoni tar barnet skada. Här kan man göra en tudelning mellan två olika nivåer av identitet, båda lika viktiga i sammanhanget. En kollektiv identitet kan definieras som hörande till en grupp som präglas av gemensamma intressen, erfarenheter och inbördes solidaritet, som inbegriper en vi-känsla, vilken upprätthålls av en rörelses medlemmar genom gemensamma aktiviteter (Taylor, 1989). Å andra sidan har vi en social identitet som syftar till individens kunskap om att han tillhör en specifik grupp, en social kategori, kopplad till en känslomässig värdering av att vara gruppmedlem (Tajfel, 1982).

Förespråkare för omskärelse argumenterar för vikten av den religiösa sedvänjan mot bakgrund av båda nivåerna av social identitet. På ett kollektivt plan, är omskärelse en viktig ritual som håller ihop traditionen och skapar ett slags kollektiv solidaritet inom en religiös eller etnisk grupp – omskärelse är alltså viktig för gruppens samhörighet. På ett individuellt plan, är omskärelse lika viktig, eftersom den förser individen med en essentiell uppfattning om vem han är, ett självmedvetande.

Gerber tror att en icke omskuren judisk pojke skulle känna sig utanför i sin krets. – Omskärelse är ett sätt att markera in i köttet att det är en judisk pojke. Till dem som inte tror på förbundet med Gud säger jag att det här är ett förbund också mellan judar, säger Maynard Gerber. (SVD 09-05-08)

I det här kapitlet har vi sett hur omskärelsemotståndare försöker konstruera omskärelse som ett problem genom att hänvisa till allmänt vedertagna principer i det svenska samhället. Omskärelse sägs t.ex. vara ett problem, eftersom den uttrycker ett kollektivs vilja på bekostnad av individens, och eftersom den krockar med en modern tolkning av religionsfriheten. Slutligen anses omskärelse vara ett problem, eftersom den sägs bryta mot de mänskliga rättigheterna. Vi har också sett hur förespråkare argumenterar för att omskärelse inte är ett problem mot bakgrund av religionsfriheten och gruppens och individens sociala identitet.

4 Medicinska argument

Vetenskapsteoretikern McMullin (1987) har gjort en distinktion mellan det han kallar epistemiska och icke-epistemiska faktorer. Epistemiska faktorer är sådana faktorer som anses vara viktiga vid en viss tidpunkt och på en viss plats för att erhålla kunskap om en viss fråga, medan icke-epistemiska faktorer är faktorer som inte anses vara relevanta. Ett stort problem vid meningsskiljaktigheter är att debattörerna inte är överens om vilka faktorer som ska räknas till de epistemiska respektive icke-epistemiska. I debatten om omskärelse vill religiösa förespråkare t.ex. räkna religion till en epistemisk faktor, medan många omskärelsemotståndare menar att religion är en icke-epistemisk faktor.

Sverige är förvisso ett sekulärt samhälle, men detta betyder inte att religionen helt och hållet kan avfärdas som en icke-epistemisk faktor. I föregående kapitel såg vi att religionen fortfarande är en faktor att räkna med, åtminstone så länge som den klassiska tolkningen av religionsfriheten får gälla. Trots att religiösa argument inte kan avfärdas med lätthet spelar vetenskapliga argument en stor roll. Vetenskap har kommit att bli en självklar auktoritet i det moderna samhället, och en del teoretiker anser att den har ersatt religion som den yttersta instansen för att nå sann kunskap. Vetenskapen anses stå över alla särintressen och människan kan därför lita på dess metoder, resultat och anspråk (Brante & Norman, 1995). Vi vill här nämna att även den vetenskapliga forskningen och de resultat den producerar kan betraktas som en social konstruktion. Den vetenskapliga forskningen är nämligen beroende av vilka idéer forskaren har om objekten, och vilken eller vilka av alla forskares subjektiva idéer som ska ges företräde bestäms till stor del av sociala faktorer. Vad som hålls för kunskap bestäms i sista hand av yttre sociala faktorer. Forskarens roll är inte att hämta kunskap som existerar ”därute”. Forskningsresultat konstrueras snarare av forskaren utifrån hans eller hennes värderingar och uppfattningar, och de forskningsresultat som slutligen får fäste bestäms snarare av sociala intressen, och inte av objektiva sanningskriterier (Brante, 1984).

Trots detta uppfattar de flesta människor att vetenskapliga resultat är objektiva beskrivningar av en yttre verklighet. Den vetenskapliga diskursen uppfattas därför skilja mellan det som är sant och falskt, och har också en normerande funktion, eftersom den anger vad som bör göras och hur det bör göras. De normer och värderingar som gäller i ett visst samhälle vid en given tidpunkt genomsyrar ofta vetenskapen, men också hela samhället. De påverkar bl.a. ekonomi,

politik och kultur. Vetenskapens höga ställning har bidragit till att ett samband har utvecklats mellan vetenskaplig forskning och lagstiftning, ett samband som innebär att lagstiftningen ofta anpassas efter forskningsrön (Brante & Norman, 1995). Medicinska argument kan därför bidra till att både underbygga och kullkasta de religiösa och kulturella argumenten för omskärelse.

Medicinska argument för omskärelse har lagts fram under en längre period. Redan 1870 ansåg läkaren Lewis A. Sayre att han funnit ett samband mellan förhud och paralysering. Han behandlade några paralyserade patienter genom att omskära dem och konstaterade att de blev friska (Gollaher, 2000). År 1894 presenterade en annan läkare, B. Merrill Ricketts, en lista över de medicinska fördelar som ansågs förknippade med omskärelse. Denna lista inkluderade bl.a. ofrivillig utlösning, sängvätning, allmän nervositet och impotens. Idag ser de medicinska argumenten annorlunda ut. Det är få som menar att omskärelse är ett botemedel mot ovan nämnda problem. Samtida medicinska argument för omskärelse gör istället gällande att omskärelse skyddar mot t.ex. HIV och cancer. De medicinska argumenten för omskärelse varierar men rekommendationen är konstant densamma: Omskär! (Katz, 2001). Historiskt kan man se en förskjutning i argumenten. Till en början ansåg många läkare att omskärelse kunde användas som en behandling mot sjukdomar. Idag har argumenten antagit en profylaktisk karaktär. Omskärelse ses inte längre som en behandling mot, hos individen, befintliga sjukdomar utan antas istället ha en förebyggande effekt (Glick, 2005).

Medicinska argument för omskärelse har alltså varierat och förändrats. En slutsats man kan dra av detta är att de medicinska argumenten används instrumentellt för att legitimera omskärelse med hjälp av en vetenskap som för tillfället har hög status. Detta innebär att omskärelseriten inte står och faller med medicinska rön. När en medicinsk teori som pekat på fördelar med omskärelse vederläggs upphör inte religiösa att omskära sina barn. De söker istället efter nya medicinska argument.

De medicinska argumenten för omskärelse kan grovt delas in i två olika kategorier. Den första fokuserar på individuella fördelar, medan den andra kretsar kring samhällliga. Till den första kategorin räknas sådana argument som handlar om omskärelsens positiva följder för peniscancer och livmodercancer.

En internationell forskargrupp har i New England Journal of Medicine publicerat forskningsresultat som visar att omskärelse av män skulle kunna vara en faktor som minskar risken för peniscancer hos männen och livmoderhalscancer hos deras partner. (DN 07-05-13)

Till den andra kategorin hör argument som vilar på att omskärelse skyddar mot HIV. Det ligger i samhällets intresse att hindra ett utbrott av smittsamma sjukdomar, och många förespråkare anser därför att omskärelse är medicinskt motiverat.

En nyligen släppt FN-rapport försvarar tesen att de som är omskurna har större skydd mot hiv. (DN 07-08-26)

Motståndare menar att de medicinska argumenten för omskärelse inte är vetenskapligt fastställda. De använder medicinska argument för att tillbakavisa förespråkarnas medicinska argument. I en insändare sägs t.ex.

Att till exempel judiska kvinnor skulle ha en lägre frekvens av underlivscancer vet man numera beror på en ärftlig faktor, inte på de omskurna männen. (DN 09-09-17)

och en annan skriver

De medicinska fördelarna lyfts ofta fram, men bilden när det gäller tex hiv-spridning är inte entydig. (SVD 09-07-30)

Motståndare använder alltså medicinska argument för att tillbakavisa andra medicinska argument. Medicinska argument för omskärelse viftas undan som ovetenskapliga och tas inte på allvar trots att FN och andra organisationer rekommenderar omskärelse som en preventiv åtgärd för att hindra spridningen av HIV. Det är inte troligt att alla omskärelsemotståndare är insatta och kompetenta att avgöra vilka medicinska rön som är mest tillförlitliga. Många motståndare är med andra ord fientligt inställda till omskärelse, vare sig den är behäftad med medicinska fördelar eller inte.

Omskärelsemotståndare använder även medicinska argument för att kritisera omskärelse. Den medicinska kritiken mot omskärelse formuleras utifrån två olika perspektiv. Ett argument bygger på tanken att kroppen ska lämnas ifred. Utifrån detta perspektiv är förhuden lika

naturlig som vilken annan kroppsdel som helst och ska därför lämnas ifred. Vi bör inte göra medicinska ingrepp för att ändra något som är naturligt när det inte är medicinskt motiverat.

Jag arbetar som barnmorska på ett stort sjukhus där vi förlöser mammor från många olika kulturer. Jag får ibland frågan om vi utför omskärelse på pojkar eller om vi kan hänvisa till någon som utför detta. Mitt svar är att om Gud velat att pojkar/män inte ska ha någon förhud, hade de fötts utan den. (SVD 09-05-09)

Ett annat argument är att barn känner smärta. Under lång tid trodde man att den neurologiska utvecklingen hos barn inte var fullt utvecklad och att de därför inte kunde känna intensiv smärta. Denna föreställning anses numera vara felaktig, och vi bör därför inte åsamka barnet onödigt lidande.

Det gör ont att få förhuden bortskuren, även på spädbarn, det vet vi i dag. Vi vet också att det inte finns någon medicinsk anledning att omskära spädbarn. (DN 09-09-17)

Ytterligare ett argument vilar på ekonomiska grunder. Ingreppet görs inte på medicinsk indikation och det är därför fel att använda landstingets redan ansträngda resurser för detta ingrepp.

Motståndet är på sina håll starkt inom sjukvården mot vad man anser inte vara en sjukvårdsfråga. Det tar resurser från sjuka i anspråk och är även diskutabelt. (SVD 09-05-07)

En del förespråkare försvarar sig mot den första anklagelsen genom att skriva att omskärelse utförs med smärtlindring och att den inte lämnar bestående men. Detta resonemang kan förstås i ljuset av Scott och Lymans teorier om redogörelser. Vi ser här att både förespråkare och motståndare tycks vara eniga om att man inte bör åsamka barn onödigt lidande. Motståndare anklagar förespråkarna för att bryta mot denna princip, och förespråkarna försvarar sig genom att säga att barnet inte åsamkas något lidande. Denna redogörelse ligger i linje med den som av författarna kallas "Förnekande av skada" och innebär att de påstådda skadorna förringas.

De ekonomiska argumenten bemöts på olika sätt. En del menar att de ekonomiska kostnaderna på sikt blir större när sjukvården måste ta sig an de skador som uppstår till följd av dåligt utförd kökskirurgi. Motståndare och förespråkare är överens om att det inte ska slösas med ekonomiska resurser i onödan, men förespråkarna vänder argumentet till sin fördel genom att påpeka att kostnaderna kommer att bli större om omskärelse inte subventioneras. Många förespråkare kan också tänka sig att vara med och betala för omskärelsen av sina barn:

Kostnaden är mindre avgörande, de kan tänka sig att betala mer än vanlig patientavgift, berättar Per Manhem. (SVD 07-03-17)

En annan typ av medicinska argument riktar in sig på de långvariga konsekvenserna av omskärelse. Här riktar motståndarna sina ansträngningar särskilt mot vad de menar är omskärelsens negativa inverkan på mannens sexualitet. Argumentet utgår från att förhuden är mer än bara hud utan ett högt utvecklat organ med en funktion. Förhuden är en mycket känsliga vävnad, den känsligaste delen av det manliga könsorganet utrustad med talrika nerver och en riklig blodförsörjning. Denna vävnad är, menar kritiker, helt central för optimal sexuell upplevelse.

Förhuden är ett mycket specialiserat veck på kroppens största organ, huden. På dess insida finns ... en tredjedel av de nerver som ger njutning och tillfredsställelse, vid onani och samlag. Längst ut finns en liten muskel, förhuden är inte en hudslamsa. (DN 09-09-17)

Omskärelseförespråkare värjer sig mot denna kritik genom att helt enkelt förneka att omskärelse försämrar det sexuella livet:

Det judiska folkets erfarenhet efter nästan 3 000 år är att det inte är så dumt. Vi känner inte att vi är skadade eller har ett sämre sexliv. (SVD 09-05-08)

En annan kritik som är relativt vanlig och som framkommer i vårt material går ut på att sedvänjan i själva verket sägs syfta till att kontrollera pojkarnas sexualitet. Kritiken bidrar till att underminera de religiösa, kulturella och medicinska argumenten genom att misstänkliggöra dem. Omskärelse sägs alltså i själva verket syfta till att förneka männen sexuell njutning och försvåra onani. Utifrån Mills teori om motivvokabulär kan man tolka detta som att kritikerna försöker underminera ett giltigt medicinskt motiv genom att påstå att omskärelsen i själva verket görs av andra motiv än medicinska. Denna "misstankens

hermeneutik" innebär att motiven till omskärelse hamnar i ett helt annat ljus. Att göra något utifrån medicinska motiv är ofta accepterat i ett modernt samhälle, men att omskära en pojke för att kontrollera hans sexualitet är knappast acceptabelt idag.

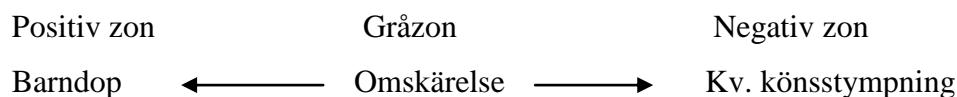
I detta kapitel har vi sett hur förespråkare och motståndare argumenterar för att legitimera respektive problematisera ingreppet, och att medicinska rön används som vapen av båda parter. Motståndare och förespråkare tycks också använda medicinsk forskning instrumentellt bara för att legitimera de egna ståndpunkterna. Deras ställningstagande i frågan står och faller inte med de medicinska argumenten. Detta skulle kunna tolkas som att vi egentligen har att göra med två dogmatiska perspektiv som krockar, och att de argument som används bara syftar till att legitimera de egna dogmerna.

5 Jämförelser och liknelser

Den del av debatten som hittills har analyserats har handlat om synen på individ, integritet, religionsfrihet och medicin. I detta kapitel vill vi titta lite närmare på delar av det språk som används för att framställa omskärelse som ett problematiskt, respektive icke-problematiskt ingrepp. Fokus ligger på de liknelser och jämförelser som används av anspråksformerarna.

Människor är upptagna. De vardagliga sysslorna tar upp mycket av vår tid. När vi inte arbetar eller studerar är vi ofta upptagna med familjen eller med andra aktiviteter. Denna tidsbrist innebär att vi inte kan engagera oss i vad som helst, och att vi därför väljer att engagera oss bara i sådant som vi tycker är värdefullt och viktigt. De som vill engagera oss måste ta hänsyn till det faktum att det finns mycket här i världen som framställs som problem. Personen i fråga måste därför övertyga oss om att just ”hans” problem är viktigare än andra, och kräver att vi lämnar en del av våra åtaganden samt ger av vår kraft och tid för att komma tillrätta med just detta problem. En strategi för att uppnå detta mål är att använda liknelser och jämförelser som väcker negativa associationer hos åhörarna (Loseke, 2003). Detta kapitel syftar till att visa hur liknelser och jämförelser används i debatten för att göra omskärelse till ett problem/icke-problem.

Loseke använder begreppet "domain expansion" för att visa hur innebörden hos ett fenomen, som av allmänheten redan är accepterat som ett problem/ickeproblem, utvidgas till att även omfatta ett omstritt fenomen. På detta sätt utnyttjar man de föreställningar som redan finns hos allmänheten till sin fördel. Slavar var t.ex. ursprungligen en kategori som innefattade människor som rent fysiskt förhindrades från att ta sig ur sin fångenskap och som behandlade som ägarens egendom. Nuförtiden har begreppet slaveri utvidgats till att även beskriva utsatta arbetare (Loseke, 2003). Vi ska i detta kapitel se hur olika jämförelser används för att antingen legitimera eller diskreditera omskärelse av pojkar genom hänvisningar till allmänt accepterade eller förkastliga fenomen. Denna kamp är ett uttryck för att omskärelse ännu inte har en given plats, och omskärelse kan därför sägas vara ett omstritt ingrepp som existerar i en moralisk gråzon. Till höger och vänster om denna gråzon finns det som av majoritetssamhället anses vara rätt och fel. På ena sidan har vi t.ex. kvinnlig könsstympning och på den andra barndop. Genom att använda liknelser och metaforer försöker motståndare och förespråkare flytta omskärelsen från den moraliska gråzonen till en av de andra zonerna.

Hänvisningar till barndop och dyl. syftar till att normalisera omskärelse och inlemma den i sedan tidigare kulturellt accepterade riter och traditioner, medan hänvisningar till kvinnlig könsstypning syftar till att problematisera ingreppet och framställa det som något främmande och oacceptabelt. Genom att väcka positiva alternativt negativa associationer hoppas anspråksformerarna vinna stöd för sin sak.

Negativa jämförelser

De som vill förbjuda manlig omskärelse använder ofta jämförelser med kvinnlig könsstympling. De menar att båda ingreppen innebär att man skär bort en del av kroppen och att det därför är märkligt att förbjuda den ena formen, men inte den andra. Är inte män och kvinnor lika inför lagen frågar t.ex. Mats Birgersson i en insändare.

Är det rätt skära bort förhuden på spädbarn och omyndiga pojkar. Svar nej, förskinnen har en funktion. Kvinnlig könsstympling är förbjuden i Sverige enligt lag. Det är bra. Förbudet lutar sig mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna som ger varje människa, även barn, rätt till sin kropp. Religionsfriheten är underordnad. Varför skyddas då inte pojkarnas snoppar? Är inte flickor och pojkar lika inför lagen? Det är inte samma sak, säger många. Men det menar jag att det är. (DN 09-09-17)

En annan vanligt förekommande jämförelse är den mellan omskärelse av pojkar och misshandel.

Omskärelse av både flickor och pojkar är ingenting annat än grov misshandel och gärningsmännen bör anmälas, utredas och lagföras enligt svensk lag. Det är för befolkningens bästa. (DN 09-07-28)

Vi ser här hur motståndare länkar samman två olika företeelser genom att jämföra dem med varandra. Detta innebär att innehållet i ett fenomen, kvinnlig könsstympling eller misshandel, utvidgas för att även omfatta ett annat fenomen, manlig omskärelse. Genom att sammanlänka något som allmänt uppfattas vara ett problem med det man vill framställa som ett problem hoppas man att det första fenomenets problemstatus ska sprida sig till det andra.

Kritik mot negativa jämförelser

Förespråkare tillbakavisar jämförelserna mellan manlig omskärelse och kvinnlig könsstymning. Kritiken riktar sig mot flera olika punkter. En typ av kritik går t.ex. ut på att bruket av termen könsstymning när det talas om manlig omskärelse är missvisande. En annan typ av kritik riktar in sig på att ingreppen inte är av samma art och att de inte ger upphov till samma smärta och medicinska komplikationer. Vidare sägs att den kvinnliga könsstymningen inte har några medicinska fördelar, till skillnad från den manliga, och att den ofta sker i tonåren mot kvinnans vilja. Denna kritik sammanfattas väl i detta inlägg:

I sin insändare kritiserar Marcus Widenfors att det är tillåtet med manlig omskärelse i Sverige. Författaren försöker genom att använda samma term för manlig och kvinnlig omskärelse, könsstymning, att likställa dessa. Kvinnlig könsstymning innebär otroliga smärtor och komplikationer under väldigt lång tid. Den kvinnliga könsstymningen utförs i regel mot flickans vilja när hon är i tonåren, och vad jag vet finns det inga som helst medicinska fördelar med att låta könsstymma kvinnor. (DN 07-05-09)

Kritik riktas också mot jämförelsen mellan den manliga och kvinnliga omskärelsens konsekvenser:

Det är en fullständigt verklighetsfrånvärd jämförelse. Visst är manlig omskärelse ett fysiskt ingrepp, men utan några egentliga konsekvenser om det görs på rätt sätt. (Expressen 09-07-27)

En del författare menar också att det är fräckt att jämföra dessa två begrepp, och att jämförelsen är ett hån mot de kvinnor som blivit könsstympade:

Att dra paralleller mellan den kvinnliga könsstymningen och den manliga omskärelsen är att totalt pervertera dessa begrepp. Det är också otroligt fräckt mot de kvinnor som faktiskt blivit utsatta för den tortyr som den kvinnliga könsstymningen innebär. (DN 07-05-09)

Ytterligare kritik mot dessa jämförelser handlar om att den kvinnliga omskärelsen sägs utföras för att kontrollera kvinnans sexualitet, och att kvinnlig könsstymning utförs av traditionella skäl, inte av religiösa.

Så är då debatten om manlig omskärelse i gång igen. Och åter så tycks vissa inte kunna hålla isär manlig omskärelse från kvinnlig könsstymning, som till exempel kriminalkommissarie Bosse Norgren i DN den 28 juli. Så ännu

en gång: Kvinnlig könsstympling är ett grovt ingrepp som görs för att kvinnor inte ska uppleva stark sexuell njutning och för att försvåra för samlag, om det gäller så kallad infibulation som innebär att man syr igen en stor del av vagina. Stymplingen leder ofta till medicinska problem. Kvinnlig könsstympling är en folklig förlegad tradition som antagligen endast tillkommit för att mannen ska kunna kontrollera kvinnan. I Bibeln eller Koranen finns inte ett ord om detta. Manlig omskärelse, borttagande av förhuden, är ett religiöst påbud som har utövats i säkert 5 000 år. (DN 09-07-30)

Det är inte bara religiösa personer som reagerar på jämförelsen mellan manlig och kvinnlig omskärelse. De som omskurits av medicinska och hygieniska skäl känner sig förolämpade av jämförelsen mellan manlig omskärelse och kvinnlig könsstympling.

Jämförelsen där manlig och kvinnlig omskärelse likställs är en förolämpning mot alla de föräldrar som valt att omskära sina pojkar av medicinska och hygieniska skäl. Det finns faktiskt andra skäl än kulturella och religiösa. (DN 07-05-13)

Detta argument tycks problematisera jämförelsen mellan kvinnlig könsstympling och manlig omskärelse. Motståndarna vill gärna kalla manlig omskärelse för stympling, men då inkluderas även de som utfört ingreppet av medicinska eller hygieniska skäl. Det ingrepp som utförs av medicinska skäl är nämligen exakt likadant som det som utförs av religiösa eller traditionella skäl, och det blir därför svårt att argumentera för varför det ena ska kallas stympling och det andra omskärelse.

Positiva jämförelser

För omskärelseförespråkare är det viktigt att avdramatisera omskärelse av pojkar. Genom att använda sig av positiva liknelser jämför förespråkare omskärelse med kulturellt accepterade sedvänjor. En insändare tycker t.ex. att omskärelse av pojkar kan jämföras med det kristna dopet och:

... påpekar att omskärelse på religiösa grunder motsvarar det kristna dopet - någonting som är en självklarhet för de flesta kristna. (DN 09-07-25)

En pastor jämför ett förbud mot omskärelse med ett förbud mot barndopet:

Vi får verkligen tacka Ann Y Hellenborg för att hon så tydligt klargör Miljöpartiets syn på religionsfriheten i Sverige. Hon vill förbjuda manlig omskärelse, det ingrepp som enligt judisk tro för in en nyfödd pojke i det judiska folket och i förbundet med Gud. Den begränsning i religionsfriheten Hellenborg föreslår är lika stor som att förbjuda barndopet. (SVD 09-04-21)

En annan debattör menar att omskärelse kan jämföras med att ta hål i öronen

Den rimliga jämförelsen är väl snarare med de traditioner som finns i sydeuropeiska länder att ta hål i små flickors öron. Ur ett svenskt perspektiv kan det kanske framstå som en konstig sedvänja, men inte mycket mer än det. (Expressen 09-07-27)

En liknelse syftar till att jämföra två olika företeelser för att visa att de har något gemensamt, men vad är det som jämförs när någon t.ex. säger att omskärelse av pojkar kan jämföras med kvinnlig könsstympning? Problemet med liknelser är att de kan missuppfattas, eftersom den som framställer liknelsen avser att jämföra två aspekter, medan den som läser liknelsen kanske jämför två andra aspekter av samma företeelse. En del förespråkare utgår t.ex. från att det är det kirurgiska ingreppets natur som jämförs och säger därför att jämförelsen mellan manlig och kvinnlig omskärelse haltar, eftersom kvinnlig könsstympning innebär att man skär bort klitoris och delar av vaginan. Detta skapar givetvis men för resten av livet och kan därför inte jämföras med den manliga omskärelsen, varken i fråga om resultat eller när det gäller ingreppets natur.

Att jämställa könsstympning och omskärelse är ett hån mot de kvinnor som utsatts för den avskyvärda handling som könsstympning är. Man skär inte bara bort klitoris och andra delar av vaginan, utan man syr ihop det hela och lämnar endast kvar en springa. Naturligtvis skapar detta men och lidande för resten av kvinnans liv. (DN 09-07-29)

En del motståndare menar dock att jämförelsen mellan manlig och kvinnlig omskärelse inte handlar om ingreppets natur, utan om barnets valfrihet.

För oavsett vad andra tycker, så ska en man ha rätt till sin egen åsikt. Han bör utifrån argumenten för och emot själv få ta ställning till sin egen kropp. Är mannen omskuren redan som liten, så har han inte kvar denna valmöjlighet. När det gäller mänskliga rättigheter faller manlig och kvinnlig omskärkelse inom precis samma resonemang. Det är det man menar när man liknar dessa två vid varandra, inte att de skulle innebära samma sak eller ge samma lidande. (DN 09-08-03)

Kvinnlig omskärkelse antas alltså vara förbjuden för att barnet inte har gett sitt medgivande, inte på grund av ingreppets natur, och det samma bör därför gälla för omskärkelse av pojkar. När man använder liknelser är det därför vanligt att missförstånd uppstår och att man pratar förbi varandra.

Liknelser används alltså för att väcka negativa eller positiva känslor och associationer. Genom att försöka överföra innebörder och betydelser hos etablerade fenomen försöker anspråksformerarna konstruera omskärkelse av pojkar som ett problem/ickeproblem.

I denna redovisande del av uppsatsen har vi sett att debatten rymmer olika typer av argument för och emot omskärkelse. Vetenskapliga argument blandas med andra typer av argument. Rationella argument blandas med metaforer, vädjan till moraliska principer m.m. Brante och Norman (1995) kallar dessa ”argumentpaket” för ”sociopolitiska koder”. Termen sociopolitisk används för att beteckna att argumenten inte bara är vetenskapliga, utan att de har en social och/eller politisk grund. Termen kod används för att ”varje perspektiv innehåller selektiva och rationaliserande mekanismer som gör att skilda typer av argument kan förenas.” (Brante & Norman, 1995, s. 26) Den som är emot omskärkelse av t.ex. humana skäl (moral) är också emot omskärkelse av ekonomiska skäl (rationalitet). Att upprätthålla en balans mellan de olika sfärerna, den moraliska, den rationella och den normerande, är nödvändig för att aktörerna ska kunna värja sig mot kognitiv dissonans.

Vi kan betrakta debatten ur tre olika perspektiv; ett normerande, ett moraliskt och ett rationellt. Det normerande perspektivet står för huruvida en individ är för eller mot omskärkelse. Det moraliska handlar om huruvida det är bra eller dåligt att omskära barn, och det rationella står här för de medicinska argumenten för eller emot. Vi har sett hur förespråkare och motståndare använder både moraliska och rationella argument för sin ståndpunkt.

6 Avslutande diskussion

Vi vill här återknyta till vårt syfte och våra frågeställningar. För att göra detta kommer vi först att sammanfatta de viktigaste argumenten som har använts för att konstruera omskärelse som ett problem/ickeproblem. Därefter kommer vi att föra en diskussion kring hur denna debatt kan förstås på en högre abstraktionsnivå.

Vi har utgått från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv som gör gällande att sociala problemkonstrueras av olika aktörer. De olika aktörerna, anspråksformerarna, försöker utifrån kulturellt accepterade förställningar och teman konstruera omskärelse av pojkar som ett problem/ickeproblem. Vi har också sett hur omskärelseförespråkare kämpar för att neutralisera argumenten mot omskärelse, och att de gör det utifrån ett underläge, eftersom de religiösa legitimeringarna inte alltid anses vara tillräckliga inom ramen för denna diskurs. Omskärelse framställs som ett problem med hänvisningar till individualitet, religionsfrihet och mänskliga rättigheter. Vi har också sett att argumenten för och emot omskärelse bottenar i två olika synsätt på hur individens roll värderas i förhållande till gruppen. Motståndare framställer omskärelse som ett problem som har sin grund i en konflikt mellan religiösa och kulturella uttryck å ena sidan och de sekulära värderingar som utgår från ett individualistiskt perspektiv å den andra. Omskärelseförespråkare kritiserar detta synsätt genom att förneka att det finns en konflikt mellan individ och kollektiv, eftersom individen är i behov av kollektivet för sin identitet och andliga utveckling. Anspråksformerarna tolkar religionsfriheten på två olika och motstridiga sätt. En del menar att omskärelse ligger i linje med religionsfriheten, medan andra hävdar att omskärelse i själva verket strider mot denna frihet. Utöver de argument som refererar tillbaka till olika lagar har vi sett att många argument bygger på medicinsk forskning. Medicin har hög status i det moderna samhället, och anspråksformerare använder därför medicinska argument för att legitimera de egna ståndpunkterna. Motståndare menar ofta att ingreppet är onödigt, kostsamt, smärtsamt och att det försämrar sexualiteten. Genom att hänvisa till medicinska fördelar och förneka sexuella nackdelar försöker förespråkare framställa omskärelsen som ett positivt medicinskt ingrepp. Anspråksformerarna använder sig även av liknelser och jämförelser för att väcka känslor och associationer för att därmed vinna stöd för sina ståndpunkter. Omskärelse av pojkar jämförs t.ex. med kvinnlig könsstympning, misshandel, barndop och att ta hål i öronen. Genom att jämföra omskärelse med något som anses vara positivt eller negativt vill anspråksformerare normalisera respektive problematisera omskärelse av pojkar.

Vi vill här höja blicken en aning och försöka fånga kärnan i denna debatt. Vi anser att "barnens bästa" är det begrepp kring vilket de flesta argument kretsar. "Barnets bästa" kan betyda en rad olika saker beroende på vem man frågar (Sjösten, 2003). Omskärrelsemotståndare och förespråkare har argumenterat för att det är barnets bästa som måste stå i centrum, men hur ska man avgöra vad som är bäst för barnet, och vem ska fälla det slutgiltiga utslaget? Vilka kriterier kan användas för att definiera det mål mot vilket uppfostran ska mätas? Det råder inga tvivel om att "barnens bästa" är ett abstrakt begrepp som inte har en objektiv motsvarighet och vars innebörd alla inte kan enas om eller förstå på ett och samma sätt. Det är aktörer som tolkar innebörden av detta begrepp. Religiösa föräldrar hävdar ofta att det är bäst för barnet att få en religiös uppfostran, med allt vad det innebär. De anser att barnens religionsfrihet innebär rätten att dela föräldrarnas religion. De anser att föräldrarna har en plikt att vidareföra sina religiösa övertygelser till barnen, och att samhället bör underlätta detta. Företrädare för en sekulär världsordning hävdar istället att det bästa för barnen är att växa upp i en religiöst neutral omgivning, och att omskärelse är ett brott mot denna "neutralitetsprincip". De anser att barnens rätt till religionsfrihet i första hand handlar om rätten att själva få välja religiös tillhörighet. Debatten tycks till sist egentligen handla om utifrån vilken världsåskådning barnets bästa "barnets bästa" och religionsfrihet ska definieras.

Vad är det då för världsåskådningar som står emot varandra? I debatten framställs konflikten ofta som en krock mellan kollektivisterna och individualisterna. Vi vill här problematisera bilden av att konflikten i grunden handlar om kollektiva värderingar kontra individuella. Hur individualistiska är omskärrelsemotståndarna? De målar ofta upp en konflikt mellan individens rättigheter kontra kulturens. Tanken tycks vara att individen ska få vara så självständig som möjligt och att religionen utgör ett hinder för denna självständighet. En insändare som problematiserar denna syn på individen som självständig skriver:

Och kanske också diskutera eventuella psykiska konsekvenser av att inte ha blivit omskuren enligt traditionen för den etniska grupp man tillhör. Barn varken föds eller växer upp fria från sin kultur. (SVD 08-08-15)

Här kommer ett viktigt sociologiskt argument fram. Barn kan inte växa upp i ett vakuum. De kommer alltid att präglas av familjens, kulturens och samhällets värderingar. De som argumenterar emot omskärelse tycks inte vara medvetna om detta. Ett argument mot

omskärelse som lyftes fram tidigare var att omskärelse innebär ett tvång att tillhöra en religiös tradition och att detta strider mot individens frihet. Omskärelse blir därmed ett uttryck för religiös likriktning. Motståndarna kan blunda för sina egna felaktiga bakgrundsantaganden, att inte alla samhällen kräver konformitet och likriktning, eftersom de tillhör den kognitiva majoriteten. Deras antaganden och verklighetsbeskrivningar tas för givna och ifrågasätts sällan. Att tillhöra en kognitiv majoritet innebär att dela majoritetens kunskaper och värderingar, vilket ofta ger ett fördelaktigt utgångsläge i en debatt mot en kognitiv minoritet. Omskärelsemotståndare hänvisar ofta till kulturella teman. De kan definiera omskärelse som ett problem genom att hänvisa till att den bryter mot en eller flera kulturella teman, dvs. allmänt accepterade föreställningar om hur världen är eller bör vara. Genom att framställa omskärelse av pojkar som ett brott mot flera kulturella teman kan de lättare få gehör för anspråken på att omskärelse är ett socialt problem som måste stävjas genom lagstiftning.

Problemet för muslimer och judar är att de tillhör en kognitiv minoritet. Detta innebär bl.a. att de motiv de uppger för sina handlingar inte alltid anses vara acceptabla. En jude eller en muslim kan helt enkelt inte säga att de omskar för att Gud har beordrat dem att göra det, eftersom hänvisningar till Gud inte ligger i linje med det sekulära samhällets normer och värderingar. Vi har sett att Imam Kielan argumenterar för omskärelse genom att hänvisa till FN:s deklaration om att trygga barnens andliga utveckling. Utgångspunkten tycks här vara barnets bästa. Det är alltså barnet som kommer i första rummet, och kollektivets uppgift är att se till att barnet får det som är bäst. Hänvisningen till barnets bästa skulle kunna tolkas som ett sätt att legitimera ett kollektivt anspråk med hjälp av en individualistisk motivationsvokabulär. Om vi instämmer med Mills och utgår från att individuella motiv har stor bäring i det moderna samhället skulle vi kunna tolka det som sägs som att det sekulära kollektivet, såväl som de religiösa drar nytta av individuella motiv för att argumentera mot, respektive för, omskärelse, eftersom hänvisningar till kollektivets rättigheter/skyldigheter ofta anses vara otillräckliga i ett individualiserat samhälle.

Utifrån det som sagts ovan kan man rimligen anta att diskussionen om omskärelse, åtminstone delvis, handlar om hur stort utrymme religionen ska ha i ett modernt samhälle. Det handlar med andra ord inte bara om en krock mellan individ och kollektiv, utan även om en kamp mellan det sekulära och det religiösa kollektivet. Två kollektiv kämpar om rätten att ge barn, från religiösa eller traditionella familjer, en sekulär respektive religiös uppfostran.

För att förstå debatten mellan dessa två världsåskådningar måste vi förstå hur religiösa argument värderas i en sekulär diskurs. Omskärelse är en religiös eller kulturell sedvänja och har alltid legitimerats med hänvisningar till Gud eller traditionen. Vi har tidigare skrivit om distinktionen mellan epistemiska och icke-epistemiska faktorer. För omskärelseförespråkare är Gud och/eller traditionen en epistemisk faktor som väger tungt i diskussioner med likasinnade. Vi har också sett att sådana argument inte har någon epistemisk bäring i den offentliga debatten som vi har analyserat. Vi vill här lyfta fram ett exempel som visar hur argumenten anpassas efter mottagare. När religiösa judar och muslimer talar inbördes talar de om omskärelse som ett meningsfullt ingrepp, som ett påbud från Gud. När en del judar talar till icke-religiösa judar försvinner den transcendentala dimensionen och omskärelsen förvandlas till en inomvärldslig angelägenhet som trots detta uppfattas vara meningsfull.

Maynard Gerber uppsöks ibland av judiska föräldrar om vill ha råd när de tvekar. Alla låter trots allt inte genomför ingreppet. Den som inte gör det blir inte utstött ur gemenskapen, men Gerber tror att en icke omskuren judisk pojke skulle känna sig utanför i sin krets. - Omskärelse är ett sätt att markera in i köttet att det är en judisk pojke. Till dem som inte tror på förbundet med Gud säger jag att det här är ett förbund också mellan judar, säger Maynard Gerber. (SVD 09-05-08)

Man ser här hur argumenten stegvis sekulariseras och anpassas efter åhörarna. Detta är ett tydligt uttryck för hur åhörare och arena påverkar argumentationen (Jönson, 2006). Anklagelser och redogörelser måste med andra ord ligga i linje med de bakgrundsförväntningar som råder på den specifika arena där de formuleras. Ett argument för omskärelse accepteras med lätthet av vissa grupper och inom ramen för en viss arena, men inte i en annan kontext. Om vi tar avstamp i Bergers teori om kognitiva minoriteter kan vi tolka detta som att förespråkare måste lämna sina egna kognitiva föreställningar och anpassa argumenten efter majoritetens kognitiva föreställningar. Det som gör det möjligt för dem att anpassa sina argument är att de förstår vilka argument och motiv som är gångbara på en specifik arena, eftersom de kan betrakta debatten utifrån majoritetssamhällets generaliserade andre såväl som från minoritetens generaliserade andre. De anpassar därför sina motiv och argument efter kontexten.

För att exemplifiera att motståndare och förespråkare har olika förutsättningar i debatten kan vi titta på argumenten med hänvisning till smärta och njutning. Postmoderniteten kan ses som ett uppror mot en modernitet som alltför hårt kontrollerade de mänskliga begären och impulserna. Freuds bok *Vi vantrivs i kulturen* (1983) handlade om just detta, och i boken *Vi vantrivs i det postmoderna* skriver Bauman (1999) om hur människan i sin jakt på frihet frigjorde sig från tidigare regler och normer. Under moderniteten var det ordning som gällde. Idag är det lustprincipen som är den domare alla måste försvara sig inför. Motiv som tidigare varit giltiga blev ogiltiga och ersattes med andra. Den som vill frånga lustprincipen, t.ex. orsaka smärta eller hämma sexualitet, måste på ett övertygande sätt argumentera för att det är meningsfullt att göra det. Att visa att barn har orsakats skada är inte tillräckligt för att övertyga andra om att omskärelse är dåligt. När vi tar ett barn till en plågsam läkarundersökning orsakar vi barn obehag och smärta, men detta uppfattas inte vara fel, eftersom vi oftast anser oss ha en bra anledning att ta barnet till t.ex. tandläkaren. Det är med andra ord inte smärtan i sig som spelar roll. Det som är avgörande är snarare hur vållande av smärta motiveras.

I ett postmodernt samhälle finns förvisso många olika åsikter om vilka skäl som ska anses vara giltiga, men i ett mer eller mindre genomsekulariserat samhälle som det svenska är det svårt att få gehör för att det är meningsfullt att frånga lustprincipen av religiösa skäl, och detta innebär att det är svårt för omskärelseförespråkare att argumentera för sin sak utifrån religiösa och/eller kulturella grunder.

I den religiösa terminologin anses motiven vara det som driver en person till att göra gott eller ont. Under de perioder då människan lydde under religiösa institutioner använde hon därför moraliska motivationsvokabulärer för att förklara och rättfärdiga sitt beteende. Handlingar kallades goda eller onda och dessa egenskaper tillskrevs också själen (Mills, 1940). Mills menar att de religiösa motiven utgjorde en viktig komponent i den sociala kontrollmekanismen. Motivationsvokabulären begränsar nämligen det som är möjligt att ge uttryck för i vissa givna situationer.

Idag ser det annorlunda ut. De religiösa institutionerna har förlorat sin makt och de sätter därför inte gränserna för socialt handlande, och inte heller förser de oss med motiv i samma utsträckning som tidigare. Mills menar att det moderna samhällets språk och beteende styrs av hedonistiska principer. Smärta och njutning är tidens ledord och är nu obestridliga motiv. Den

hedonistiska terminologin uppstod i samband med att ett nytt socialt mönster växte fram. Förskjutningen av motiv från religiösa till hedonistiska, innebar att begreppen smälte samman och fick nya innebörder; det goda blev det behagliga och det onda förknippades med det som orsakar smärta. För de icke-religiösa är omskärelse irrationellt och orsakar onödigt lidande. För att motivera ett sådant ingrepp måste det ske med hänvisning till att det ger upphov till njutning eller mindre smärta. Sammantaget innebär detta att förespråkarna redan från början har ett ofördelaktigt utgångsläge i debatten, eftersom den samtalsordning som avgör vilka argument som ska erkännas och accepteras som legitima är bestämd och till deras nackdel.

Avslutningsvis vill vi skriva att både motståndare och förespråkare tycks ha vissa fördelar. Motståndare tillhör en kognitiv majoritet och kan därför hänvisa till de i diskursen rådande moraliska principerna. Dessa principer krockar många gånger med religiösa principer. En vädjan till barnens integritet och rätt till den egna kroppen kan t.ex. vara svåra att bemöta inom ramen för den sekulära diskursen. Å andra sidan ser vi att förespråkare har lagen på sin sida. Den gängse tolkningen av lagstiftningen innebär att omskärelse i dagsläget är tillåten i Sverige. Tillämpningen av religionsfrihetslagen är dock inte helt klar och bestäms egentligen av vem eller vilken grupp som har tolkningsföreträde. Detta är en fråga som ställs på sin spets i det moderna demokratiska samhället där skilda grupper strider om att komma till tals. Att religionsfriheten är grundlagsfäst innebär att alla andra regler som strider mot grundlagsstadgandet ogiltigförklaras, eftersom grundlagsbestämmelserna har företräde framför konkurrerande lagstiftningar. Lagen om religionsfrihet är dock inte huggen i sten, i synnerhet inte under en tid då t.ex. omskärelse väcker starka känslor i samhället. Vi vet att religionsfriheten har fått stå tillbaka till förmån för djurskyddslagen i fråga om religiös slakt. En grundlagsstadgad fri och rättighet har alltså begränsats av lagen om djurskydd till följd av att anspråksformerare har drivit igenom sina krav (Karlsson & Svanberg, 1997). Vi kan se paralleller till detta i diskussionen om omskärelse. I en diskussion där debattörerna bygger sina argument på olika normer och värderingar måste man försöka hitta ett gemensamt kriterium att hänvisa till. Både förespråkare och motståndare hänvisar till FN för att legitimera sina anspråk. Det blir ändå svårt att enas om något, eftersom var och en tolkar de olika deklARATIONERNA mot bakgrund av respektive perspektiv, dvs. motståndare lyfter fram och tolkar deklARATIONEN om mänskliga rättigheter utifrån ett individualistiskt perspektiv, medan förespråkare lyfter fram och tolkar andra deklARATIONER utifrån ett kollektivistiskt perspektiv. Det går med andra ord inte att finna en lösning, eftersom perspektiven i grund och botten, enligt vår uppfattning, är inkommensurabla och det enda som återstår för anspråksformerarna

i respektive läger är att försöka vinna den diskursiva kampen och mobilisera medborgare och beslutsfattare för att få till en ändring av lagstiftningen.

7 Litteraturförteckning

Bartels, (2003) Medical ethics and rites involving blood, i *Anthropology & Medicine*, s. 105-114, nr 1, vol. 10.

Bauman, Z. (1999) *Vi vantrivs i det postmoderna*. Göteborg: Daidalos.

Becker, H. (1973) *Outsiders*. New York: Free Press

Berger, P. (1970) *A rumor of angels – modern society and the rediscovery of the supernatural*. New York: Anchor books

Berger, P., Luckmann, T. (1995) *Modernity, pluralism and the crisis of meaning*. Gutersloh: Bertelsmann foundation Publishers.

Brante, T. (1984) *Vetenskapens sociala grunder - en studie av konflikter i forskarvärlden* Stockholm: Rabén & Sjögren

Brante, T., Norman, H. (1995) *Epidemisk masspsykos eller reell risk?* Stockholm: Symposion

Börjesson, M. (2003) *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Studentlitteratur: Lund

Freud, S. (1983) *Vi vantrivs i kulturen*. Stockholm: Röda rummet.

Glick, L. (2005) *Marked in your flesh – Circumcision from Ancient Judea to Modern America*. Oxford: Oxford University Press

Gollaher, D. (2000) *Circumcision – A history of the world's most controversial surgery*. New York: Basic Books

Hilte, M. (1996) *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Hofstede, G. (1991) *Organisationer och kulturer - om interkulturell förståelse*. Lund: Studentlitteratur

Jönson, H. (2006) *Vårdskandaler i perspektiv – Debatter om vanvård, övergrepp och andra missförhållanden inom äldreomsorg*. Malmö: Égalité

Jönson, H. (2008) *Att studera sociala problem som perspektiv*. Working-paper serien 2008:6 Socialhögskolan: Lunds universitet

Karlsson, P., Svanberg, I. (1997) Religionsfrihet och religiös mångfald, s. 7-37 i Karlsson, P., Svanberg, I. (red) *Religionsfrihet i Sverige – om möjligheten att leva som troende*. Lund: Studentlitteratur

Karlsson, P., Svanberg, I. (red) *Religionsfrihet i Sverige – om möjligheten att leva som troende*. Lund: Studentlitteratur

Katz, M. (2001) The Compulsion to Circumcise is Constant: The Reasons Keep Changing, s. 55-61 i Denniston, G., Mansfield, F., Milos, M. (red.) *Understanding Circumcision – A Multi-Disciplinary Approach to a Multi-Dimensional Problem*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers

Keller, N. (1994) *Reliance of the Traveller – a Classic Manual of Islamic Law*. Evanston: Sunna Books

Loseke, D. (2003) *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. New York: Aldine Transaction

McMullin, E. (1987) Scientific Controversy and its Termination, s. 49-92 i Engelhardt, T., Caplan, A. (red) *Scientific Controversies*. Cambridge: Cambridge University Press

Mills, C. Wright (1940) Situated actions and vocabularies of motive. *American Sociological Review*, 6: 904-913

Modée, J. (2006) Frihet till och frihet från religion, s. 21-38 i Modée, J., Strandberg, H. (red) *Frihet och gränser*. Stockholm: Symposion.

Sahlin, I. (1999) Diskursanalys som sociologisk metod, i Sjöberg, K. (red), *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Scott, M., Lyman, S. (1968) Accounts. *American Sociological Review*, 33: 46-62

Sjösten, M. (2003) *Vårdnad, boende och umgänge*. Stockholm: Norstedts

Socialstyrelsen (2000) *Omskärelse av pojkar*. Stockholm: Regeringskansliet

Sykes, G., Matza, D. (1957) Techniques of Neutralization – A Theory of Delinquency. *The American Journal of Sociology*, 22: 664-670

Tajfel, H. (1982) *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press

Taylor C (1989) *Sources of the Self*. Cambridge: Cambridge University Press

Wyner Mark, E. (2003) *The covenant of circumcision: new perspectives on an ancient Jewish rite*. Hanover: Brandeis University Press

Internet

Bibeln.se [http://www.bibeln.se/showvers.jsp?visakap=1 Mos 17&addit=true](http://www.bibeln.se/showvers.jsp?visakap=1%20Mos%2017&addit=true) (2009-12-21)

Riksdagen.se. Riksdagen

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2001:499> (2009-12-05)